

ergovernmental Conference

European Union needs a new 'vision' legitimitteettikriis
Europäische soziale Bürgerschaft to restore the trust
iskia kohti 'uudelleennationalisointia' this contradic

oyenneté sociale européenne implique une égalité et une
lemi della disoccupazione e gli squilibri strutturali
inzip der freien Marktwirtschaft l'unico rimed

unctionalist belief that social progress les disparité
lminations exercées sosiaaliset seikat subsidiaritee

rtanto bisogno di tali criteri di convergenza sociale
a wird nur dann imstande sein, Renationalisierung, Pro

glementation sociale permet de pallier les effets pern
rique économique 'désintégrée'

Intergovernmental Conference has to restore the trust l
uropa'sociale'democraticamente
deep legitimisation crisis of the EU challenges the Int

the European Union needs a new 'vision' tendencies c
und s
alysed by nationalism, monetarist economism,

opäische soziale Bürgerschaft syvän legitimitte
nuova costituzione democratica, politica

ergovernmental Conference on the revision
rån legitimitteettikriisin suhteen Europäische soziale

SOCIÁLNÍ EVROPA - MANIFEST

ETUI • EUROPEAN
• TRADE UNION
• INSTITUTE
• OF THE ETUC

Brian Bercusson, Simon Deakin, Pertti K
Yota Kravaritou, Ulrich Mückenberger,
Alain Supiot, Bruno Veneziani

self-interest of Member States
Renationalisierung

ÚVOD

Evropský integrační proces se nachází před zásadním rozhodnutím. V rámci mezivládní konference má dojít k reformě a dalšímu rozvoji konstrukce Evropské unie. Přitom se nejedná (zprv) o pouhé prohloubení integračního procesu a o institucionální reformy, které jsou s tím spojeny. Zároveň je totiž nezbytné (zadruhé) splnit předpoklady pro přijetí jihoevropských zemí, které ještě nejsou členy EU a položit základy pro rozšíření o nové demokratické země ze střední a východní Evropy. Paralelně s tím probíhají přípravy na realizaci Hospodářské a měnové unie v roce 1999. Pro budoucnost EU však bude mít zcela rozhodující význam uskutečnění projektu evropské sociální unie, což znamená především nové strukturování pracovních trhů, překonání masové nezaměstnanosti a tedy dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti. Je nezbytné konečně uskutečnit prioritní cíle EU - čili stejné šance pro muže a ženy získat přiměřenou práci a sociální spravedlnost.

Evropa potřebuje nové inspirace přispívající k dalšímu prohlubování sociální soudržnosti a demokratickému charakteru EU. EGI (Evropský odborový institut) se proto chopil iniciativy vědců ze šesti členských zemí a podpořil vypracování manifestu "Sociální Evropa". Skutečnost, že autoři nemohli v důsledku hlubokých společenských změn v Evropě navrhnout žádná všeobecně platná řešení není ani udivující, a z hlediska odborové perspektivy ani žádoucí. To, co poskytují, jsou nové orientace neoddělitelné ekonomickou integrací od sociální, avšak systematicky je propojující. Na základě nového chápání práce, solidarity a subsidiarity se rozpracovává koncepce sociálního občanství, která může být nosným základem pro sociální Evropu budoucnosti.

Evropský odborový institut (EGI) vydá tento Manifest v jedenácti evropských jazycích.

Na tomto místě bych chtěl ještě jednou velmi srdečně poděkovat autorkám a autorům za jejich angažovanost a velmi podnětnou spolupráci s naším Institutem. Nezbyvá než věřit, že myšlenky a návrhy Manifestu najdou nejen co nejširší odezvu, ale i zcela praktické uplatnění v budoucím evropském integračním procesu.

Děkujeme srdečně Nadaci Friedricha Eberta v Praze za
pomoc při překladu Manifestu do češtiny.

Reiner Hoffmann
Ředitel Evropského odborového institutu
Brusel, 16.září 1996

Sociální Evropa - Manifest

Evropa vlastní potenciál být důležitou hnací silou hospodářského, sociálního a kulturního pokroku ve světě. Nyní je však tato dynamika ochromena nacionalismem, monetárním ekonomismem a protekcionistickým egoismem členských států. V celé Evropě se prosadila zásada volného tržního hospodářství teoreticky a prakticky a posunula rovnováhu od veřejné zodpovědnosti a solidární podpory k privatizaci rizik a zátěže. Současná politika ryzí hospodářské a měnové unie je nahony vzdálena od vyřešení naléhavých problémů masové nezaměstnanosti, chudoby a sociálního vyčleňování a - otevřeně či neoklasicky skrytě - tyto problémy jenom vyostřuje.

Na podporu inovací a spolupráce v Evropě jakož i hospodářské konkurenceschopnosti zakládající se na jakosti a silných impulzech sociální soudržnosti je zapotřebí mít silnou sociální politiku.

Desetiletí politické nehybnosti, deregulace a privatizace (např. ve Velké Británii) ukázala, že neoklasické pojetí ztratilo přesvědčivost (pakli-že kdy vůbec existovala) jak na úrovni členských států, tak na úrovni Unie.

Evropa potřebuje novou vizi, která by dokázala přesvědčit lidi žijící a pracující v Unii a stimulovat je, aby se zasadili pro její další rozvoj a pokrok. Ze slepé uličky současné evropské sjednocovací politiky ne-vede bez demokraticky a veřejně utvářené sociální Evropy žádná cesta - zvítězí taková Evropa, která svým občanům zaručí seznam základních sociálních práv a získá jejich důvěru, jejich souhlas jakož i jejich aktivní podporu - a tím pádem legitimitu - pro další proces sjednocování a modernizaci Evropy.

Evropský proces sjednocování vězí ve slepé uličce

1 Nastává období závažných rozhodnutí týkajících se dalšího vývoje Evropské unie. Význam Evropské unie vzrostl s evropským vnitřním trhem a Maastrichtskou smlouvou a poroste i nadále s uspořádáním mezivládní konference ("Maastricht II") a vytvořením Evropské měnové unie. I přesto však vykazuje Evropská unie v sociální oblasti nevyrovnanou bilanci výkonů. Zatím se nesplnila očekávání překonat masovou nezaměstnanost a strukturální nerovnosti pomocí měnové unie. Lze pozorovat tendence vedoucí jak k "renacionalizaci" (Evropa a la carte s různými rychlostmi a úpravami vyjímek), tak k pouhé "zóně svobodného obchodu" ("EFTAizace" Evropy pomocí společné měny). Hlavně sociální otázky jsou, jak se zdá, vystaveny rostoucímu tlaku principu subsidiarity. Tyto odstředivé tendence tak zřejmě ještě zhorší opce na rozšíření Evropské unie.

2 Ačkoliv Evropské unii přísluší provádět úpravy na nadnárodní úrovni a budovat společnou měnu, která by nahradila měnu jednotlivých členských zemí, je přece ještě daleko od toho, aby měla demokraticko-politickou a sociální legitimitu. Evropské hospodářské společenství bylo od samého začátku hospodářským a tržním spojenectvím. Podle názorů neofunkcionalistické školy měla být sociální a politická soudržnost důsledkem hospodářského růstu a zrušení tržních bariér. Avšak se zaostáváním vývoje hospodářství a trhu práce za těmito očekáváními a s růstem nevyřešených sociálních problémů podkopávají Evropskou unii navržená nekonzistentní, technokratická řešení důvěru lidí a jsou spíše považována za skandální.

Mezivládní konference má rozhodující historickou roli

3 S ohledem na závažnou krizi legitimacy Evropské unie připadá mezivládní konferenci o reformě smlouvy EU historická role. Ta musí obnovit nejen důvěru, ale i politickou a sociální podporu evropskému projektu. Podle našeho názoru vyžaduje tento úkol více než pouhé marginální přizpůsobení a menší institucionální reformy v rámci existující Evropské unie. Musí požadovat nové demokraticko-politické a sociální pojetí Unie. Ruku v ruce s politickou demokratizací musí probíhat založení "sociální Evropy" - takové sociální Evropy, která je více než pouhou vedlejší odnoží hospodářství a trhu.

Tento manifest klade důraz na požadavky rámcové sociální smlouvy v Evropě. Takovýto rámec považujeme za předpoklad nejen sociálního blahobytu občanů, soudržnosti a produktivity společnosti jako celku, ale také dlouhodobého hospodářského výkonu.

4 Budou-li tyto požadavky i nadále opomíjeny, dojde k chaotickému, nesolidárnímu, brutálnímu či dokonce násilnému vývoji společnosti, která bude nepřátelská vůči všemu cizímu. V opačném případě existuje šance obnovení projektu evropského sjednocení opírajícího se o myšlenku evropského "bonum commune", obecného blaha.

Sociální integraci nelze oddělovat od integrace hospodářské

5 Převládající evropská sjednocovací politika - pod vedením neoklasického myšlení - izolovala hospodářské imperativy od ostatních nutností sociální soudržnosti. Čistě hospodářský základ Evropského hospodářského společenství, vnitřního trhu a Hospodářské a měnové unie je postaven na domněnce, že hospodářský pokrok sebou automaticky nese pokrok sociální a společenský. Tato domněnka vedla ke slepému evropskému ekonomismu, který vážně znevažuje své sociální a politické zásady a jejich důsledky.

Klasické ekonomické myšlení zastávalo názor, že rozvoj společnosti je určován její schopností spojit hospodářské, sociální a politické záležitosti do jedné ekonomie. Evropa potřebuje sociální konvergenční kritéria - jak překonat masovou nezaměstnanost, vytvářet kvalifikace a stejné možnosti -, která musí Hospodářská a měnová unie splňovat a na jejichž realizaci musí poskytnout nástroje. Sociální práva a regulace trhu nejsou v žádném případě překážkou hospodářského a společenského pokroku a modernizace, ba naopak, jsou jejich předpokladem.

6 Z hlediska celého hospodářství přispívá sociální regulace k vyrovnávání negativních účinků "desintegrující" hospodářské politiky. Existují doklady o tom, že trhy, a mezi nimi také pracovní trh, potřebují pro své fungování

institute, úpravy a normy. S ohledem na globalizaci hospodářství, výrobních procesů a trhů nepředstavují nadnárodní evropské normy žádné překážky, nýbrž přispívají k hospodářskému blahobytu tím, že odstraňují zkreslování konkurence a vytvářejí pozitivní impulsy pro inovace a kvalifikační opatření, a to jak na úrovni členských zemí, tak na úrovni Společenství.

Subsidiarita a solidarita vytvářejí aktivní dynamiku Evropské unie

7 Smysl a význam, který je v současnosti připisován principu subsidiarity, zanedbává nejen původní základní ideu, ale i skutečnost, že smlouva o Evropském společenství uznává zásadu solidarity. Zásada subsidiarity neupravuje v žádném případě cestu pro nezasahování a deregulaci, jak se mnozí její zastánci mylně domnívají. Vertikální subsidiarita obsahuje v důsledku zásady solidarity právě naopak závazek vyšší úrovně (např. Evropy), podporovat úroveň nižší (např. regiony nebo jednotlivé členské země) tam, kde je to nutné. Horizontální subsidiarita znamená, že státní instituce aktivně podporují dobrovolné struktury vyjednávání (např. kolektivní vyjednávání a sociální dialog na evropské úrovni) a umožňují jim autonomní, kolektivní sebeurčení. Evropské smlouvy nebrání vzniku sociální Evropy, ba naopak, ji podporují.

Sociální občanská Evropa je pilířem Evropské unie

8 Klíčovým prvkem sociální Evropy je produktivní a tvůrčí utváření vztahu mezi člověkem a prací. Práce má pro ty, kteří jsou na zaměstnání odkázáni, dvojí účinek: slouží jim k obživě a umožňuje jejich zapojení do společnosti výdělečnou činností. Práce však není totéž co výdělečná činnost. Práce zahrnuje také jiné sociální činnosti, které jsou důležité pro existenci a přežití společnosti (výchovu dětí, péči o staré občany a celou řadu dalších činností). Proto je zaručený právní status pro pracující občany - výdělečně činné osoby, jakož i pro ty, kteří vykonávají společensky potřebné činnosti - dnes předpokladem pro sociální uznání jednotlivce ve společnosti. Tento status obsahuje základní lidská práva - jako svobodu výkonu povolání, opatření proti diskriminaci a sociálnímu vyčlenění ze společnosti.

Sociální občanství, právně závazná základní práva a vyváženost mezi trhem a sociálním státem jsou základními pilíři sociální Evropy.

9 Moderní evropský status pracujících bude podchycen v katalogu všeobecných lidských a občanských práv. Zasadujeme se o sociální občanství zaměstnaných, které jim přiznává aktivní roli v zaměstnání a ve společnosti - a to nejen jako příjemcům sociální podpory, ale také jako zodpovědně jednajícím subjektům. Občanství se neomezuje pouze na politickou stránku (článek 8 dohody o Evropském společenství). Je nutné vytvořit koncept takového občanství, který umožňuje pronikání veřejné sféry do domněle soukromé oblasti práce a zaměstnanosti.

Sociální evropské občanství vytváří status s právem na sociální integraci, na ochranu a účast pro všechny, kteří pracují a přebírají zodpovědnost ke prospěchu společnosti. Občanská práva nejsou privilegia státních občanů - obsahují závazky solidarity vůči cizincům a zemím, jenž je potřebují. Protože práce neznamená pouze výdělečnou činnost, ale obsahuje i jiné druhy činností, na které je společnost odkázána, dluží společnost všem těm, kteří ji vykonávají, sociálně občanská práva. Demokratická práva na pracovišti, právo nebýt diskriminován, právo na pružnou pracovní dobu, sociální ochranu a reintegraci těch, kteří vykonávají společensky potřebnou práci nikoli jako výdělečnou činnost, nárok na výkony a služby, které nejsou spojeny s výdělečnou činností a profesním postavením, a ochranu před nejistotou a vyčleněním ze společnosti - to jsou klíčové prvky sociální občanské Evropy.

Sociální občanství vyžaduje novou evropskou politiku rovnoprávnosti pohlaví

10 Otázka rovnoprávnosti mužů a žen a její podpora se musí stát předmětem evropského základního práva a postupů k jejímu účinnému prosazení.

Sociální a občanská Evropa obsahuje právně zaručené stejné postavení a solidaritu mezi pohlavím a odstranění jakékoli diskriminace.

Zahrnuje politická opatření proti diskriminaci žen a rovnoprávné postavení mužů a žen, jakož i úsilí o jejich efektivnější realizaci. Takováto opatření však selžou, pokud nebude existovat nová dělba práce mezi muži a ženami, s většími možnostmi zapojení pro ženy v oblasti profesní práce a mužů v domácnosti, vedoucí tak k nové, rovnoprávné dělbě práce mezi mužem a ženou v rodině, ve výdělečné činnosti a ve společnosti. Proto musí opatření proti diskriminaci jít ruku v ruce s novou politikou rovnoprávnosti pohlaví. Pro obě pohlaví je nutné lépe skloubit profesní život s požadavky a potřebami rodinného života a prací v domácnosti (pracovní doba, dovolená na výchovu). Jestli-že se dnes některé požadavky zdají být výlučně požadavky žen, stanou se z nich během postupujícího procesu individualizace společnosti takové požadavky, které budou mít stoupající význam pro obě pohlaví. Politika stejného postavení mužů a žen se tak stane základní potřebou lidstva.

Sociální vyčleňování je neslučitelné se sociálním občanstvím

11 V oblasti lidských práv a sociálního občanství je třeba brát vážně nejnovější tendence, které se týkají pracovněprávní, profesní a geografické heterogenity a fragmentace zaměstnanců. I přes mnohotvárnost a různorodost nelze tolerovat nerovnost a diskriminaci určitých skupin zaměstnanců - občanů EU i těch, kteří občany EU nejsou (obě skupiny mají právo na sociální občanství v našem širším pojetí).

Musí existovat universální práva, nabízející ochranu před sociálním vyčleňováním a která nejsou vázána na výdělečnou činnost

Je nutné zrevidovat pojem zaměstnanec, jakož i mezní hodnoty v existujícím právu tak, aby bylo možno rozšířit rozsah sociálního zabezpečení. Je zapotřebí vybudovat "mosty" (jako výchova k povolání a jiné formy aktivní politiky na trhu práce) k primárnímu trhu práce, aby se

zamezilo "nástrahám" překerní práce. V rámci sociálního zabezpečení by mělo existovat základní jádro práv, které nezávisí na statusu zaměstnance.

Evropa nezbytně potřebuje veřejný sektor

12 Určitá rovnováha mezi veřejným a soukromým sektorem je předpokladem právní, sociální a státní kultury Západu. Ryze hospodářská a monetární Evropa této rovnováze nejenže nevyhovuje, ale dokonce ohrožuje a ničí rovnováhu v členských státech. Z toho důvodu je nutné vytvořit "evropský veřejný prostor" jako konstituční prvek vznikající Evropské unie.

Evropský veřejný sektor musí být demokratickým fórem pro veřejné debaty a vytváření konsensu a nabízet veřejné služby pro uspokojení sociálních potřeb evropských občanů.

Tento veřejný prostor musí připustit veřejnou debatu a vytváření konsensu o takových otázkách, které jsou dnes mylně považovány za soukromé. Toto fórum pro vytváření společných evropských hodnot se bude zabývat tématy jako otázky rovnoprávnosti mužů a žen, prací a reprodukci a jejich společenským zabezpečením, občanstvím a možnostmi chránit lidskou důstojnost pomocí sociálního zabezpečí proti chudobě a vyčlenění ze společnosti. Veřejný sektor platil dosud v zásadě za oblast vyhrazenou státu. Stát, jak se zdá, se však nachází v krizi - a tím pádem také ona část sociálního státu, která poskytuje sociální výkony a infrastrukturu. Mnoho faktorů naznačuje, že dnes "veřejný zájem" a "společenské záležitosti" již nemohou být pouze věcí jednoho státu či více států, ale že je nutné vytvořit rámec evropské občanské společnosti.

Nová definice Evropské unie obsahuje zavedení dynamické evropské sociální ústavy

13 Evropa bude schopna vyvarovat se "renacionalizace", protekcionismu a EFTAismu jen tehdy, když upne veškerou svoji energii a politickou moc na návrh a rozvinutí nového základu legitimacy, na které založí svoji budoucnost. Otázka legitimacy je jedna z nejdůležitějších výzev, kterým bude čelit mezivládní konference Evropské unie a je jedním z nejdůležitějších cílů, kterých musí dosáhnout.

Evropa potřebuje základnu společných politických a právních cílů a závazků, jakož i účinné nástroje pro jejich prosazení.

Mnoho ze zmíněných právních a sociálněpolitických požadavků by bylo splněno, kdyby se komunitární Charta základních sociálních práv zaměstnanců z roku 1989 a Maastrichtský protokol a dohoda o sociální politice byly staly součástí smlouvy o Evropské unii. Charta může sloužit jako politická orientace, jako vodítko pro sociální ústavu Evropy, Protokol a Dohoda se mohou stát praktickými návody pro postup, jakož i nástroji pro realizaci a prosazení těchto zásad.

Pouhé přijetí základních sociálních práv bez nástrojů pro jejich úspěšné prosazení je nedostačující.

14 Rozhodujícím faktorem pro navrženou evropskou sociální ústavu je autonomie sociálních partnerů a tedy také dobrovolného sdružování smluvních stran. To se týká zejména odborů. Členské státy to již uznaly v sociálním protokolu a v sociální dohodě, které podporují evropský sociální dialog o sociální politice. Velmi vysoký a razantně se rozvíjející stupeň globalizace nadnárodních společností a jejich vzájemná ekonomická provázanost však vyžadují vytvoření určité protiváhy na straně zaměstnanců, a to za účelem přizpůsobení sociální složky ekonomickým změnám.

O autorce a autorech

Brian Bercusson, nar. 1947, profesor evropského práva na Univerzitě v Manchesteru. Obor bádání: evropské pracovní zákonodárství a sociální politika, průmyslové vztahy a sociální dialog.

Simon Deakin, nar. 1961, docent právních věd a zástupce ředitele ESCR Centre for Business Research, Univerzita Cambridge. Člen Peterhouse College, Cambridge. Obor bádání: teorie hospodářství a analýza zákonů se zaměřením na trhy práce, organizaci podniku a konkurenční politiku.

Pertti Koistinen, nar. 1948, mimořádný profesor pro politiku trhu práce, Univerzita Tampere. Obor bádání: komparativní studie evropských systémů zaměstnanosti a politiky pracovního trhu, restrukturalizace pracovních trhů a nové iniciativy v oblasti zaměstnanosti, dělby práce a politiky pracovního času se zřetelem na nezaměstnanost.

Yota Kravaritou, nar. 1944, profesorka evropského práva na Evropském vysokoškolském institutu ve Florencii a na Právnické fakultě na Univerzitě v Soluni. Obor bádání: pracovní zákonodárství a sociální politika, evropské právo a rovnoprávné postavení mezi mužem a ženou.

Ulrich Mückenberger, nar. 1944, profesor na pracovní právo, Vysoká škola ekonomická a politická, Hamburk. Obor bádání: průmyslové vztahy, pracovní právo, sociální politika v Evropě, Evropské pracovní a sociální právo.

Alain Supiot, nar. 1949, profesor na pracovní právo, Univerzita Nantes, Ředitel Maison des Sciences de l'Homme Ange Guépin, kde se scházejí vědci ze všech oborů zaměřených na zkoumání změn sociálních souvislostí. Obor bádání: komparativní pracovní právo a sociální zabezpečení, teorie pracovního práva.

Bruno Veneziani, nar. 1941, profesor na Institutu komparativního pracovního práva a průmyslových vztahů, Univerzita Bari. Obor bádání: komparativní a evropské pracovní zákonodárství a sociální politika, individuální a kolektivní pracovní právo.

A Manifesto for Social Europe

ISBN 2-930143-13-4
 Publisher: ETUI, Brussels

Soziales Europa - ein Manifest

ISBN 3-499-22120-9
 Verlag: rororo Aktuell

Manifesti Sosiaaligesta Euroopasta

ISBN 951-33-0250-4
 Publisher: Stakes, Helsinki

Manifeste pour une Europe sociale

ISBN 2-220-03879-3
 Editeur: Desclée de Brouwer

European Trade Union Institute
 Boulevard E.Jacqmain, 155 - 1210 Brussels - Belgium
 Fax: +32/2/224.05.02

ntal Conference
on needs a **new 'vision'** legitimitteettikriisin suhteen
soziale Bürgerschaft to restore the trust basis,
i **'uudelleennationalisointia'** this contradictory relat

sociale européenne implique une égalité et une solidarit
a **disoccupazione** e gli **squilibri** strutturali
freien Marktwirtschaft l'unico rimedio possibi:
une égalité et une solidarité

st belief that social progress les disparités et les
exercées sosiaaliset seikat subsidiariteettiperiaat

ogno di tali **criteri di convergenza sociale** syvän leg
dann imstande sein, **Renationalisierung, Protektionism**

ion sociale permet de pallier les effets pernicious d'u
omique 'désintégrée' hallitusten välisellä konferenssil

mental Conference has to restore the trust basis,
lale'democraticamente
limisation crisis of the EU challenges the Intergovernmer

pean Union needs a new 'vision' **tendances centrifuges**
nationalism, monetarist economism, und somit Legiti

soziale Bürgerschaft **syvän legitimitteettikriisii**
stituzione democratica, politica

the **deep legitimisation crisis** of the EU challer
mental Conference on the revision

mitteettikriisin suhteen Europäische soziale Bürgerscha
edio possibile all'attuale stato di **malessere della poli**
one europea è dato da un'Europa 'sociale'democraticamer

les disparités et les **discriminations exercées**
seikat subsidiariteettiperiaatteen the protectioni:
entrifuges

ari opportunità, the functionalist belief that socia
eté sociale européenne implique une égalité et une soli

an Union is paralysed by **nationalism**, monetarist econom:
tionist self-interest of Member States
dann imstande sein, **Renationalisierung, Protektio**
storia